

Albrecht Beiling Dramatisch gedicht¹

door J.J. Cremer. Cremer

Waarschijnlijk rond 1855 geschreven. Het werk is niet gepubliceerd geweest.

Personen

Albrecht Beiling Edelman bevelhebber van 't slot Schoonhoven

Willem van den Koulster² k l. onderbevelhebber van 't slot Schoonhoven ³

-

Floris van Kijfhoek bevelhebber van 't staatsche leger ⁴

-

Barendse – een poorter op 't slot

-

Johanna echtgenoot van Beiling

-

Elisabeth zuster van Beiling

-

Een afgezant

.....

Eerste bedrijf, eerste tooneel

(Een zaal in het kasteel te Schoonhoven) Beiling van de Koulster

Beiling staat op een armstoel in gepeins verzonken. Van de Koulster hem langzaam naderende.

Spreek Beiling, zeg mijn vriend vanwaar dien sombre blik?

Baart U het treurig lot der onzen zorg en schrik?

---

¹ Dramatisch gedicht handelend over een hoofdrolspeler in de Hoekse en Kabeljouwse twisten. Albrecht Beiling werd in 1422 schout van Gouda, maar werd twee jaar later verjaagd. Hij zocht zijn toevlucht tot slot Schoonhoven, maar werd na een belegering door zijn Hoekse tegenstanders ter dood veroordeeld. Hij werd levend begraven. In het dramtisch gedicht is een andere hoofdrol toebedeeld aan de vrouw van Beiling. Cremer noemt haar Jacoba. Zij vecht tevergeefs voor het leven van haar man.

² Aantekening van Cremer: 'Ofschoon Van de Koulster hoofd bevelhebber was zoo namen wij de vrijheid Beiling als zodanig meer bekend doorvoor te laten doorgaan'.

³ Willem van der Coulster speelde een rol in de Hoekse en Kabeljouwse twisten.

⁴ Floris van Kijfhoek behoort tot de bondgenoten van Jacoba en was het welbekende hoofd van de Hoeksen onder wiens bevel in Maart 1425 het slot te Schoonhoven belegerd en bemachtigd werd en die daardoor zeer betrokken was in de geschiedenis van Albrecht Beiling.

Gij steeds de held vol moed, de dappersten der dapperen,
Ziet ook gij thans met vrees der Hoekschen vanen wapperen?

Gij die den leeuw gelijk, met trotsch 'en fieren moed
Den vijand hebt getart en plassen doet in 't bloed
Gij die door woord en daad, uw heldenaard deet blijken
En bij den felsten storm, van wanklen mist noch wijken,
Gij die door 't volk en mij, als vader wordt bemind
En wel bevelheer zijt, maar meer nog ieders vrind,
Die op de trouw van 't volk als op een rots kunt bouwen –
Uw hoofd, zinkt op de borst? Gij voelt u arm verflauwen
Wordt dan den Hoekschen magt ook thans door u gevreesd...
Vreesd gij den vijand

Beiling hem fier in de rede vallend

Neen! Maar God het allermeest.

Na enig stilzwijgen

Hebt gij het dan niet bemerk't, hoe in de laatste dagen
Schoon ook des Hoeksche storm door ons werd afgeslagen
Een schrikbren vijand zich in onze burgt vertoont
Die waar hij is ? jeugd noch ouderdom verschoond
Hebt gij het niet bemerk't, hoe 't luttel tal der mannen
Die ons nog overig zijn, hun krachten samenspannen en d'eed eens afgelegd
Om, hunner roeping trouw den taak hen opgelegd
Te waken voor dit slot en voor des Hertogs regt?
Zeg Koulster, zeg mijn vriend, ziet gij hem dan niet naadren
Dien vijand groot van macht die woelt door bloed en ad'ren
Die zonder medelij met dorre ontvleeschde hand
Der manschaps krachten sloopt, en wroet door 't ingewant?
De honger! ----- vreeslijk lot, mijn braven u beschoren.-
Vergeefs is 't – als mijn woord ten strijde waan gaat sporen.
Vergeefs als weer mijn arm, het zwaard der schede onttrekt,
Gij waggelt mij dan na, daar 't voorjaar volgen wekt

Gij volgt, maar loom en traag 'K zie u ontvleeschde kaken
Ik zie uw doffen blik, - ik hoor u zuchten slaken
Ik hoor .....

V d Koulster

In 's hemels naam wat akelig tafereel
Gij schildert al te zwart, beangst u wis te veel
't is wáár, een klein rantsoen moet daags tot voedsel strekken
Maar zelden reed een klucht, 't kon nimmer wrevel wekken
De manschap leeft in hoop en denkt wat ik vermoed
Dat dlijdle laatste storm den vijand wanklen doet

Beiling

Helaas! Die hoop mijn vriend die ook mijn borst deet wellen
Was vlugtig; als 't bestaan der ydle waterbellen. -
't vijands leger, zoo vaak door ons bestreën,
Breekt het beleg niet op, denkt aan geen keeren – neen
'K heb hen deez nacht – toen gij, aan uw vermoeide leden
Een weinig ruste gaaft – bespied, en God gebeden
Om redding voor mijn volk, in Jesus Christus naam,
't gebed is niet verhoord; de Hoekschen hoopten saam
't scheen of versterking hen van troepen wat gezonden
Althans een luid gejuich moest zulks dit slot verkonden
De morgenscheemring zeer, God dankt t weldadig licht
Bragt kalmte in mijne ziel; 't was heerlijk dat gezigt;
Vol luister en vol pracht mogt zij daar weer verrijzen
Die schoone hemelbol, om ons op God te wijzen
Op God, vol liefde en trouw voor 't zondig adamskind,
Die, schoon hij straffen moog, toch vader blijft en vrind.
Zoo door Gods geest gesterkt, voeld ik mijn moed herleven

Zou's vijands overmacht mij siddren doen of beven?
Zoo sprak ik "ik voel mij sterk en dapper staan mij bij
Schoon g'ook de muren beukt en brijzelt met uw rammen
Geen vrees voor bijl of zwaard zal onze Beilings moed verlammen"

v.d. Koulster

dat was uw taal – mijn vriend slechts taal Beiling waard
geen vrees bezielde u ooit 'k zag nooit uw arm versaard
doch na deez fieren toon, die geestdrift moet verwekken
van waar die sombere ernst op uwe wezenstrekken
gij meldt mij 't koen besluit dat u de morgen bragt
en thans blikk g'in ons lot als in een donkere nacht
wel is de manschap klein en wat gedaald in krachten
maar strijden zal ze wis in spijt van 'svijands magten,
voorwaar ik zweer bij God wie wankele of bezwijkt
geen Hoek betreedt dit slot dan over Koulsters lijk.

Beiling

p. 4

Gij zweert – doch zoo de kans het heil der strijd ons werd ontnomen
Zoo 'svijands legerhoofd tot het besluit gekomen
En vast beraden maar, geen aanval meer te doen,
Zoo bij berekend had dat slechts een klein rantdoen
Ons 't leven rekken doet en hij aan grooter magten
De kampstrijd overliet te sterk voor zijne krachten
Zoo hij tot beondgenoot, den honger had gedaagd;
Den schrikbren kampioen die als de voorman knaagt
Die langzaam binnensluipt trotsch sloten of zappieren
Zou met dien bondgenoot de Hoek niet zegevieren?

V d Koulster

Wie meldde u dit besluit?

Beiling

Hoor wat ik heb aanschouwd
Nauw schitterde 't ? v? t achten ?
En had ik van den heer de zege afgebeden
Toen 'k uit die gulden zee den blik sloeg naar beneden
En 't vreeslijk teeken zag, van ons toekomstig lot
Het laf en laag besluit van 't Hoekschen beulenrot.

Vd Koulster

Welnu?

Beiling

De vijand had, niet ver van deze wallen
Een hoogen taak gerigt die dra in 't oog moest vallen
Aan 't bovenst van dat hout had zij den hoek gehecht
Een angel, 't zinnebeeld van wreedheid zonder regt
Daar aan dien angel was, een heerlijk aas geslagen
Een brood, terwijl een boog en pijlen nederslagen. –
Bevroedt gij niet met mij wat dit vertoon beduid?
Dit teeken toch mijn vriend spreekt even klaar als luid.

p. 5

Zoo wij door Godes gunst geen steun of hulp erlangen
Dan blijft den hoek de magt den kabeljouw te voorgz.-
(eenig gerucht doet zich hooren)
Doch welk gerucht? Mijn vriend wat daarvan d'ooren zij?

v.d Koulster

Ik ijl naar 't onderzoek.

(hij vertrekt)

Tweede tooneel

Beiling (alleen na eenig stilzwijgen)

Johanna – liefste! Gij

Getrouwe dierbre gade; wat lot ligt u beschoren

Wat bitter koste leed als gij de maar zult hooren

“uw echtvriend leeft niet meer.? – gij, die in t scheidens uur

Mij vast omstrengeld hield en met al 't liefde vuur

De minnende echtgenoot mij teederlijk woudt vragen

Dat ik om uwentwil nooit roek'loos mij zou wagen⁵

Johanna – gij allèen – met t pand door God geschonken;

Hoe spoedig was de kelk der vreugde leeg gedronken.

Hoe vlugtig streek die droom der reinste wellicht heen.

Ik sterf den – hongerdood en gij – gij blijft alleen.

Alleen?!

O god vergeef mijn klagen

De wanhoop greep mij aan

Waar zal een weeuw om bijstand vragen

Daar gij niet bij zult staan

Alleen – ik darft u zorg verachten

Die al uw kinder leidt

Die blikk zelfs door des zwartste nachten

Die leeft in eeuwigheid

Vergeving heer voor 't klein gelooven

Dit stort mij troost in 't hart

Hoe zal ik thans mijn schuld zoo laag, als zwaar bedekken

---

⁵ Dat ik schoon t vaderland en Hertog Jan getrouw niet vergeten mogt de gade en echtvrouw. (aanvulling onder aan de pagina geschreven).

Hoe kan ik zonder smart mijn misdrijf u ontdekken
Ik, die den satans list, met list bestrijden wou,
Ik, die de wetten schond, van krijgsmanseer van eerlijkheid en trouw
Ik, die het klein rantsoen, den makkers ging ontstelen
Den braven makkers die, in 't zelfde lot moet deelen
In 't wreede lot, des hongers mantel dood
Genade heilig God! 't Berouw is waar en groot. –
Men voedde d'achterdocht Ik voel mijn toorn ontsteken
En gaf mijn vriend den stoot.....

V den Koulster

Waaraan hij is bezweken
De dappre Adelbert, zoo edel, braaf en trouw,
Zijn gruuzzaam in de borst der gansche manschap rouw.
Reeds stonden zij gereed den makkers dood te wreken
Toen 'k in hun midden trad, en 't zwaard hen op deet steken
't volk toept om Beilings regt en eischt gerechte straf
Aan hem die eere loos hun vriend den doodsteek gaf

Barends (den handen wringend)

O God wat ben ik diep, ellendig diep gezonken
'k ben als ijs'ren boei, der helle vastgeklonken;
Maria. Moeder Gods! Aanschouw mijn zielewee,
Weer 's Vaders gramschap . Ach! 'k voel den worm alree
Die eeuwig knaagt. – 'k zie reeds den vuurspoel branden
Dat on uitbluschbaar vuur – 'k hoor reeds dat knerzetanden
Der duiv'len, in wier rij mijn plaatse word bereid. –
Ik ben een moordenaar!...-

Beiling

Bestemd voor de Eeuwigheid

Door 's vaders zoon,

Geloof en hoop en bid, naar 't kruis uw blikgeslagen

6

Naar Golgotha uw oog, daar werd de schuld gedragen

Den zonde van den mensch door 's Heren grooten zoon

Aanschouw den moordenaar. “'K ontvang een waardig loon”

Zoo sprak hij, daar o smart ik 't schuldloos bloed deed stroomen

Gedenk u mijner, Heer in 't paradijs gekomen.

En 't antwoord van Godszoen klonk even rein als teer

Nog heden, 'k zeg u ja leeft gij in hooger spher.

Nog heden,

Barends

God vol mededogen

Gij schenkt mij dan gena

Gij slaat ontfermen uit den hoogen

Uw zondig schepsel ga

nog heden 'k heb dan niets te vreezen

Zoon 'k breng God mijn dank en lof

Nog heden zal ik bij hem wezen

In heerlijk hemelhof

-

Nog heden. O vreugde, maar rouwe te gaan,

O! moeder – ik hoor reeds uw klagen;

Het kind uwer liefde, en uwe schat op deez aard,

Met zorg gekweekt, en met smarte gebaard,

Dat kind, heeft zijn broeder verslagen.

O moeder, hoe slecht werd uw liefde beloond

Uw liefde en uw trouw nooit volprezen
De zoon dien ge reddet met Godsvrucht en deugd
De zoon uwer liefde, uw blijdschap, uw vreugd
Die zoon moest een moordenaar wezen
Dat moeder dat hebt gij u zoon nooit voorspeld
Gij die op zijn deugden steeds roemdet
Gij die in gebeden over 't altaar geknield
En vol van verrukken met danken bezielde
Hem zalig voor eeuwig reeds noemdet.
Vergeving mijn moeder, vergeef mijn God
Dra zal mij het aardsche begeven.

10

Ik sterf als een booswicht veracht zonder eer.
maar U vertrouwend op 't woord van mijn Christus en Heer
"nog heden ontvangt gij het leven."

12 aug:

Nu, voel ik mij gesterkt; het vonnis aan te hooren
Het vonnis van den dood, dat wis mij ligt beschoren
Doch schoon ik schuldig sterf, veracht mij niet te zeer
Bedenk wat d'oorzaak was: 'k had honger – honger! Heer.

Beiling, in zich zelven, voorop het tooneel tredende

'K ben in mijn ziel geroerd God wil mij lichte geven
Gij stelt m'als regter aan. Tot heer van dood en leven
Dat ik het oordeel vel naar uwen raad. O heer
(na eenig zwijgen)
Gij schenkt genade O God, gij eischt het evenzeer.
(tot Barends)

“Ga” sprak Gods heiligen zoon tot d’overspeelge vrouwe

“Ga groot was uwe schuld, maar groot is ook uw rouwe”

‘K volbreng des Heeren wil en ‘k doe naar Jesus leer

Zo ik u zeg: “Ga heen, maar zondig nu niet meer”

Barends

Vergiffenis aan mij?

v.d. Koulster

De manschap zal zich wreken

Hun woede steeg ten top toen ‘k van gena dorst spreken

Ik ben tot in mijn ziel geroerd mijn vriend, als gij

K voel voor des woordens lot het innigst medelij

Doch schenkt gij thans gena waar blijven met en orden

God zegt: “die bloed vergiet, diens zal ‘t vergeven worden”.-

Beiling

Welnu aan ‘t volk zij ‘t regt K zeg hem dit woord alleen:

“wie zonder zonden is, die werp den eersten steen.

(terwijl Beiling deze laatste woorden met gezag uitspreekt, wenkt hij Barends die met hem vertrekt)

Vierde tooneel

v.d. Koulter (alleen) Beiling naoogende

Gij eed’le grootsche ziel, nooit kunt g’uw aard verzaken

Gij zoudt, waar ‘t in uw magt, dien aard ten hemel maken

Uw strijden is voor ‘t regt, doch gij veracht den strijd

Die slechts haar oorsprong nam, uit wangunst, haat en nijd

Gij doemt den burgerkrijg die ‘t land ten val moet brengen

‘k zag vaak uw ziel bedroefd, ‘k zag vaak tranen plengen,

Gij strijdt ten strijd gedaagd, aan Hertog Jan getrouw
Daar g'als uw vorst erkent den man en niet de vrouw.
Gij laakt Jacoba's drift, die schaamt'loos haar de wetten
Van reine huwelijksrouw en eer op 't spel deet zetten;
Gij schuwt d'oneedle togt, waarvan haar boezem blaakt
Terwijl g'onmatigheid vooral der vrouwe laakt. –
Gij eedle grootsche ziel, was u de magt gegeven
Wis zou dan 't Neerlandsch volk in rust en vrede leven.
Hier rukte een moeder 't kind den schepter uit de hand
Dáár, teistert broederhaat het schoone Gelderland
O! Jammer en ellend. – schoon 'k vaak mijner zwaard deet vlammen
Om 's vijands overmoed en krachten te verlammen
'K bedacht te zelden slechts, hoe ook hun wraakzucht woedt
Wij storten gruwzaam toch het Nederlandsche bloed.

In d'eigen lucht, in 't zelfde land geboren,
Van éenen stam, op éenen grond gekweekt,
Moest steeds de stem zich luide en fier doen hooren:
“wij zweren trouw! Wéé die den eed verbreekt.”
Door èene kerk verbonden in gelooven,
Door èene Heer verlost van onze schuld,
Moest broederhaat, de liefde nooit verdooven,
Met broederliefde ons harte zijn vervuld.

Voor èene vorst voor èen geloof te strijden
Dat was de pligt van Neerlands heilig kroost
Geen burgerbloed moest Hollands grond
Die om de schuld van zijne eigen bloost

Ons wacht een gruwzaam lot doch willig liet ik 't leven
Zoo t vaderland slechts rust en daardoor den vrede werd hergeven.

Vijfde tooneelDe vorige, Beiling

De manschap is verzoend hun gramschap is voorbij
 Zij voedt in stee van wraak; nu 't innigst medelij
 Geen hunner had de moed het vonnis uittespreken.
 Terwijl mij 't diep berouw van Barendse is gebleken
 Zijn smart in grenzeloos der wanhoop schier gelijk
 290 En biddend neergeknield ligt hij voor 't bloedig lijk.
 Doch stil, laat zich voor 't slot 't bazuin niet horen
 Vlieg naar den schildwacht heen die op den zuider toren
 Des vijands doen bespied   (*v d Koulster vertrekt*)

Zesde tooneelBeiling (alleen)

'k bevroed wat d'oorzaak is
 Des Hoekschen legerhoofd zend d'afgezant, gewis
 Zal hij uit Kijfhoeks naam tot d'overgave ons nopen.
 Nooit is kleinmoedigheid of vreeze mij bekropen.
 Doch thans, geen kracht, geen moed, bezielt mijn poorten meer.
 Waar is hun helden aard hun sterkte van weleer
 Slechts luttel dagen kan 't karig voedsel strekken.
 Het einde is steeds de dood door s hongers scherp venijn
 God schenk mij kracht en licht. Wilt gij mijn raadsman zijn.

Einde van het eerste bedrijf.

Tweede bedrijf

Eerste tooneel

In de tent van den bevelhebber der Hoekschen

Van Kijfhoek allen aan een tafel zittende

Zoo lange weken reeds! (Zou 't geen verveling wekken?)

Moest ik op hoog bevel 't beleg voor 't slot hier rekken

Hier in de legerplaats waar niets de zinnen streelt

En 't al eentoonig is en alles mij verveelt

Ver van Jacoba's hof, alleen met mijn gedachten

Verdroot mij 't zonnelicht; verveelden mij de nachten

Zelfs had den ijzren arm van 't Kabeljouws gebroed

Mijn strijd lust uitgedoofd en slechts mijn wraak gevoed

De wraak! – de wraak alleen deet nog mijn ad'ren

De wraak voor 't Hoeksche bloed, dat gij door uw quarellen (p⁶)

Deet stroomen – wraak voor 't leed, wraak voor den langen tijd.

Die gij mij kwijnen deet, door uw hardnekkigheid

Thans is dan 't eind der zmart thans t uur der wraak gekomen

Wis heeft reeds 's vijands hoofd, van d'afgezant vernomen

Dat mij hun broodgebrek hun jammer is bekend

Dat ik hun toestand ken, hun kommer en ellend

Wis heeft hem d'afgezant den voorslag reeds doen hooren

Tot d'overgaaf van 't slot; hem trachten aan te spooren.

Ter ineming van t kasteel met goed en lijfbehoud

Ik weet niets dooft zijn moed zoo onverschrokken stout.

Zoo hij slechts strijden kon, vergeefs zou t aanwezen

Geen dood in 't heetst gevecht verlamt zijn kracht geen satan doet hem vreezen

Slechts deernis, medelij met zijner manschapslot

Schenkt mij de zege, en, wraak op t kabeljaauwsch rot.

Vrij goed en ligte gena men zal uw moed beloonen

'K vereer uw heldenaard 'K zal u met lauwren kroonen

---

⁶ (p) Zware pijlen.

U wacht een heerlijk loon uit 's overwinnaars hand
Den dood aan 't stout gespuis dat Kijfhoeks magt wou knotten
Dat met Jacobas kroon en heerschappij durft spotten
Wraak voor den langen tijd die t mij hier kwijnen deet. –
Wie houdt den vijand t woord, wie landverraders d'eed?

Tweede Tooneel

De vorige een soldaat

De soldaat

Verschooning ed'le heer zoo k'u een wijl komt storen
Om van een vreemd geval u kond te doen.

Kijfhoek

Laat hooren

9

De soldaat

Toen ik aan d'oosterkant deez nacht de wake had
En in eenzaamheid, mijn wees gegroet er bad
Zag ik, terwijl de vrees mij plotseling kwam bekruijen,
Een wezen, digt omhuld, omzigtig voorwaarts sluipen
'T kwam langzaam nader; tot in 't diepst der ziel ontsteld,
Dacht ik, aan Santans macht, en hield de lans geveld, "werda" hooren:
Een heunende angstkreet trof op eens mijn luistrend oore
Het voorwerp mijner vrees, 't gaf toen geen vreeze meer :
Bij 't slaken van dien kreet, zonk het bewustloos neer.
Ik trad ijlings naar die plaats. En zag: (daar 't nachtelijk donker,
Verhelderd was door 't licht, van 't heemlend stargeflonker)
Een schoone teng're knaap, van twee maal zeven jaar,
Den schedel rijk bedekt met cierlijk golvend haar;

Een zware monnikspij omgaf zijn tengre leden.-
Wie zijt gij? En wat voerde u herwaarts riep ik uit
“Mijn Albrecht” sprak hij zacht, met klagend stemgeluid
Waar ben ik? Heilige maagd! O! wil mijn pad bewaken.
Zoo Gij mijn hulpe zijt, kan mij geen onheil naken.
Ik vertrouw mij aan uw zorg” ...

Van Kijfhoek

Zwijg met die zotte taal,
Mijn God, is slechts de vreugd mijn hulpe in nood het staal
Waar hebt gij hem gebragt?

De soldaat

In eene tent gedragen
Ligt hij vermoeid ter neer en laat gehoor u vragen.
Zijn aanblik is zoo zacht zijn leden zijn zoo teer
Dat gij voor lijfsbehoud niets hebt te vreezen, heer

Van Kijfhoek.

Hij kome

(de soldaat vertrekt)

Derde tooneel

V Kijfhoek (alleen)

Ha! Ik vermoed (nadenkend) – een jongeling schoon en teer?
Sluipt s nachts, vermomd, door 't kamp, trots 't gure najaarsweder
--- Onmogelijk; geen spion bezwijnd bij 't minst geruis

Wie zend op kond een knaap voor 't kleinst gevaar bedacht

Geen twijfel rest mij meer. Ha! 'k voel mijn geest herleven

Een heerlijk avontuur. Wis zal 't mij vreugde geven.

Men komt ..... (hij zet zich aan eene tafel)

Vierde toneel

De vorige, Johanna (in eene monnikspij, binnengebracht door den soldaat) van Kijfhoek (terzijde)

Ik bedrieg mij niet

(tot den soldaat)

Vertrek.

(tot Johanna)

Gij vraagt gehoor. 'k leen u een luistrend oor.

Welnu treê nader knaap .

Spreek vrij, zijt onbevreesd – wat hebt gij mij te vragen.

Johanna

De vrijheid ed'le heer. (terzijde) God wil mijn zwakheid schragen

Van Kijfhoek

De vrijheid? Op mijn eer uw eisch is groot en stout

'K noem u vermetel toch daar g'op genade bouwt.

Genade aan een spion, die, stout en onverschrokken

Zich nog vermommen wil. – gewis die (blonde zwarte bruine) lokken

Zij voegen 't heilig kleed dat g'om uw leden draagt

Doch 'k wil genadig zijn daar mij uw blik behaagt;

Om uwer jonkheidswil heeft men u wis verkoren –

Mijn vijand weet te goed welk lot hem is beschoren

Die k'op verkenning vind. Men heeft u ligt gewaagd

Daar gij te zwak van leên, gewis nog 't zwaard niet draagt.

'k schenk u de vrijheid...

Johanna

- Dank! (den blik naar boven slaande) Gij hebt mij niet verlaten.

O! God.

Van Kijfhoek

Slechts èèn beding. Geen weerspraak zal u baten.

Gij blijft in mijner dienst gij wordt den Hoeken trouw

En wreekt u op den vriend, die u niet sparen wou

Johanna

In uwen dienst? Gij wilt mij schandlijk trouw doen breken?

Den wraak behoort aan God, 'K zou m'op mijn vrienden wreken?

Geen hunner gaf m'ooit reên. – 'K ben niet, wat ik u schijn

'K was nooit spion.

Van Kijfhoek

Genoeg. Gij zult tevreden zijn

'K ben geen tyran mijn vriend. 'K moet slechts mijn plicht betrachten.

'K schenk u de vrijheid hier. 'K wil zoo uw leed verzachten.

Gij zult m'als jeugdig vriend getrouw ten zijde staan.

G'erlangt genâ des doods. is 't niet genoeg gedaan?

Johanna

Om 's hemels wil.....

Van Kijfhoek.

Wilt gij mijn melij met bittre klachten loonen? –

Alleen uw open oog beweegt mij tot gena.

Zoo gij mijn gunst miskent – gij weet uw lot. Zoo ga,

'K schenk immers U 't bewijs van onbepaald vertrouwen

Daar 'k u straks vijand nog, als vriend thans wil beschouwen

Kies uw toekomstig lot – Een plaats aan Kijfhoek zij

Of wel de wreede dood (*terzijde*) 'K ben mijn triomph nabij

(Johanna werpt zonder te antwoorden een' minachtend blik op van Kijfhoek)

(van Kijfhoek na eenig zwijgen)

Hoe nu gij antwoord niet, zult gij nog langer dralen?

Moet ik mijn eêl besluit dan nogmaals u herhalen?

Kom reik m' u kleine hand, loon mij met liefd en trouw.

18

Johanna (achteruit tredende en zich van den monnikspij ontdoende)

Laat af – geen voetstap meer ik ben een' zwakke vrouw.

Van Kijfhoek (zich ontstelt veinzende)

Een' vrouw! (*terzijde*) in mijne macht! (*luid*) Is't geen bedrog der zinnen

Als vrouw sluipt gij vermomd 't vijandig leger binnen

Wat kan de reden zijn? Waartoe mijn schoone maagd,

Hebt gij zoo roekeloos uw leven hier gewaagd?

Doch ja! 'k bevroed alreê wat u 't gevaar deet tarten

Wis dreef de liefd' u aan de felste minne zmarten

Geen twijfel – naar 't kamp was uw zicht en uw zin;

Naar 't kamp dwaalden steeds uw gedachten.

Naar 't kamp toog den knaap, die u harte bekoord

In 't kamp aamt de vriend die uw leven behoord

En hoe! Zoudt ge langer nog smachten?

--

Naar 't kamp, neen gij breidelt⁷ uw wenschen niet meer.

---

⁷ In toom houden.

De liefde steunt zwakheid schenkt krachten
Naar 't kamp waar de zaligste min u verbeid
Naar 't kamp waar de liefde u het rozenbed spreid
Naar 't kamp trots gevaren en nachten.

(Johanna met verontwaardiging)

O! 'k bid u zwijg; die taal zij kwetst het rein gevoel
God die de nieren proeft⁸ harten kent – kent ook het heilig doel.
Dat mij heeft aangevuurd, gevaren te trotseeren;
God weet, wat mij bewoog den dood zelfs te braveren⁹
'k herhaal u ed'le heer, 'k ben niet wat ik schijn
Schenk mij de vrijheid weer. Wilt gij genadig zijn

Van Kijfhoek

Genadig! – ja gewis. Wie kan haar weerstand bieden.
Der nachtegale stem; geen leed zal u geschieden.
Uw houding blik en taal verraadt mij 't eêlste geslacht

19

Wraak dus mijn woorden niet. Zoo g'u beledigd acht
Schenk mij vergiffenis. Zoudt gij uw liefde schenken
Aan één, van 't laagst gespuis. Hoe heb ik durven denken;
Dat, als de hinde snel, het edelste maagdelijn
Zich rappen zou naar 't kot, van 't vunzig everzwijn
Neen wraak mijn woorden niet. Toen mijn vermoedens rezen
Had ik in 't hemels oog, nog d'adel niet gelezen
Die thans mij tegen vonkt, als 't schitterend juweel
'k was niet, als nu verrukt der lippen rood fluweel
K mogt niet d'albasten tint dier blanke koon ontdekken

---

⁸ Iemand doorgronden.

⁹ Aan te durven.

Waarop dat blosje stoeit 'k lees op uw wezenstrekken
Die adeldom der vrouw; die schuwt der lage min
Gij die de schoonste zijt, der schoonen rijkvorstin
En nu gij zoudt genâ of mededogen vragen,
Neen zie uw vijand aan, hem die naar welbehagen
Zijn haat'rem straffen kan, daar hij met magt bekleed
Reeds menig kabeljauw zijn wraak gevoelen deet.
Zie Kijfhoek zie den held, zie hem den hoek der hoeken
Die God noch wereld vreest, die nooit zich liet vervloeken
Zie hem schoon maagdelijn thans smeekend voor u staan.
Neem zijne liefde en trouw zijn hulde en offers aan

Johanna (die met stil gemoeds aandoeningen Kijfhoeks woorden heeft aangehoord)

Uw liefde? O! spaar der vrouw het bitter zielelijden.
Gij zult, gij kunt u niet in hare smart verblijden.
K heb eens voor 't oog van God bij 't heilig echt altaar
Mijn liefde en trouw verpand. 'K ben echtgenoot. O spaar
M' u woorden ed'le heer. Uw liefde is heiligschennen.

20

Wis zulk g'als edelman den reine vreugde kennen
Die opwelt uit de bron der ridderlijke trouw:
Voor d'onschuld pal te staan spaar d'eer der zwakke vrouw.

Van Kijfhoek.

Steun vrij op 't eerewoord 'k blijf d'onschuld staag beschermen
Zou over zwakt' een vrouw de man zich niet ontfermen
Zou hij zijn bijstand haar niet schenken, haar zoo schoon
Gelijk de dageraad; neen wie u zmale of hoon
'k zweer, u geschied geen leed, 'k zweer gij zult eere erlangen
Het schittrend, heilreikst lot zal ras uw smart vervangen

Wil slechts geen weerstand aan mijn vurige liefde bien
O! hoor mijn smeeken! Blusch den vonk – niet die misschien
Reeds in uw binnenst smeult

Johanna

God! 't word mij bang schenkt krachten

Van Kijfhoek (een knie voor Johanna buigend)

O schoonste vrouw der aard laat mij niet langer smachten
Een droppel laafnis slechts op 't vuur dat mij verteerd
Een blik slechts uit dat oog dat Kijfhoeks magt regeert

Johanna

Ontzinde. kniel voor God wilt hem vergifnis smeeken
Vergifnis voor het woord dat hier uw mond dorst spreken
Wat ook uw ziel beroerd. 'K veracht u eerloosheid
'K ben Albrecht Beilings ga' hem is mijn min geweid

Van Kijfhoek opstaande ter zijde

Mijn's vijands echtgenoot! – de gramschap doet mij beven
Thans is mij 't oogenblik der schoonste wraak gegeven
(luid) Gij Beilings ga'Mevrouw, is 't waarheid wat ge zegt
Zijt g'aan dien kabeljauw verbonden door den echt?
'K voed schoon g'als 'svijands gâ mijn felsten haat moest wekken
Toch 't innigste medelij, daar 'k u het lot onttrekken –

21

Het einde – u melden moet uwe echtsvriends

Johanna

Groote God!

Van Kijfhoek

Helaas! 'K deel uw zmart – schoon Beiling 't muitren zot
Zijn krachten had gewijd; toch dient zijn moed geprezen
Ten kampstrijd opgedaagd scheen hij geen dood te vreezen
Thans is het pleit beslegt. – 'K voel wat gij ziele lijdt
K eerbiedig uwe zmart.

Johanna

Mijn Albrecht! Heeft deez strijd Uw dierbaar hoofd gevoelt?
God moet ik dan geloven
Wat mijne ziel verscheurd? Woudt gij m'een schat ontroven
Een schat door 't heilsverbond mij eertijds toegestaan!
O neen, neen, 't is bedrog t is den herzenwaan.
Mijn Albrecht is niet dood. O! neen gij woud 't beproeven
Hoezeer die schrikbre maar de gade zou bedroeven
Die hem zoo teer bemind – mijn Albrecht leeft, niet waar
Hij leeft de dierbre – spreek verplet mij niet ....

Van Kijfhoek

Bedaar
'k sprak waarheid zoo 'k vermoed is 't vonnis reeds voltrokken
Het vonnis straks geveld. Nu heeft hij onverschrokken
Den dood reeds ondergaan. Welligt .....

Johanna

Hij leeft! O! red den vriend; dat uwe gramschap zwicht
Voor 't smeeken van de vrouw. O! 'k bid u draal niet langer
Herroep uw vonnis – Spoed! Neen aarzel niet heer, banger
Klopt mij het minnend hart; elk oogenblik beraad

Is mij een eeuw gelijk. O! spoed eer 't te laat.

22

Van Kijfhoek.

Wel uwe vriend 't zij in uw hand gegeven
Niet ik maar gij alleen kunt hem behouden. 't Leven
Zal hij U zijn verpligt. Wil slecht mijn zmeekgebee
Verhooren. Zie mijn' liefde O! vloek haar niet, slechts èèn
Blik uit dat hemelsch oog. Eèn stond van zoet genieten verrukken
In d'armen uwer min. – gun mij de bloem te plukken
Die schittert, geurt en lacht – die bloem der zaligheid
En Beiling is gered. Uw echtvriend is bevreid

Johanna (met afgrijzen)

Ellendige! – O! God wil m'uwe toch erbarmen
Ontruk m'om christus wil aan Satans listige armen
Mijn Albrecht! Snelt g'uwe gâ dan niet in 't bangst gevaar
Ter hulpe? Monster!! – Mensch! – denk aan de vrouw aan haar
Die onder 't harte u droeg; denk aan uw kindsche dagen
Aan d'onschuld uwer jeugd, toen, naar Gods welbehagen
G'uw kinderlijk gebed vertrouwend opwaart zond.
Denk aan uw eeuwig heil – denk aan uw jongsten stond
O! luister naar de stem die roepstem van 't geweten
Verderf uw ziele niet Welzalig zult g'u heeten.

De vrouwe belaagd te herstellen in d'eer
Haar d'echt vriend in 't leven te sparen
Dan blikken de heiligen vriendlijk ten neer
En oogst gij de gunst van uw christus en Heer.
Daar gij op zijn wetten woudt staren

Ja! Ja! Niet waar uw ziel met deernis thans vervuld
Beseft mijn angst, mijn zmart. 'K vertrouw – gij zult

Der vrouw geen weerstand bien haar die door hoop gedreven

Naar 's echtvriens beulen snelt, ter redding van zijn leven.

(zij wil ijlings vertrekken van Kijfhoek treed haar in den weg)

23

Van Kijfhoek

Blijf! Meent ge dat uw taal een Kijfhoek wank'len deet?

'K herroep mijn woorden niet. Gij kent mijn eisch, gij weet

Waardoor uw echtgenoot –

Tot welke een prijs uw gâ genade kan zal verwerven

(Johanna maakt eene afwerende beweging)

Gij weigert? 't Zij – weldra zal hij het aanzijn derven.

En gij ja gij alleen, zijt d'oorzaak van zijn dood.

De wroeging worde u deel – doch neen, mijn liefde is groot,

't beraad zij u gegund. Als 't avondrood zal glimmen

En 't glanzend zonlicht daalt en neigt ter wester kimmen

Zal nog de kabeljauw dank mijner menselijkheid

Gespaard zijn. spreek g'uw ja! hij leve – “neen” bereid

U dan met hem, ter straf – een vreeslijk zuchten slaken

Zal 't loon zijn uwer trouw.

(roepende)

Mijn wacht!

Uw leven zij mij borg (tot Johanna)

Tot wederzien Mevrouw

Johanna (trekt onder het heengaan een verborgen dolk tevoorschijn heft dien zonder dat van Kijfhoek zulks bemerkt omhoog en zegt ter zijde)

Aan U mijn herten? vriend, tot in den dood getrouw.

(Johanna vertrekt met de soldaten)

Vijfde tooneel

Van Kijfhoek (allen) zich in een armstoel wapende?

Vervloekt – zal d'eenzaamheid haar vaster moed doen krijgen

Zal d'aanblik van den dood haar krachten doen bezwijken

Zal zij de mijne zijn? ik vrees. – Ha! Rijke vond

Wat vreeze niet vermogt waar dreigen magtloos stond

Daar werkt op 't zwak gemoed de priester. Zijne woorden

Zij trillen door de ziel als englen harpaccoorden

Hij schenke zonde om niet en prijze 't middel aan

24

Waardoor zij 't zaam gered en zalig zijn. Welaan,

Mij wacht een nieuw genot vermomd met heilig blikken

Is 't ligt een vrouwenhart door schijndeugd verstrikken.

(hij wil vertrekken doch hoort op de achtergrond gekomen trompetgeschal)

Is 't geen trompetgeschal wat in mijn oor wéérklinkt

Ten derdemale – Ja! de gloriezonne blinkt

Mij – mij de zege in 't eind – zij nad'ren. Kabeljauwen.

Thans klemt de Hoek uw kaak. Gij dorst het aas vertrouwen.

Dat hij U listig boodt. Thans zijt gij in de magt

Van hem die naar uw kot zo lang reeds heeft gesmacht

Zesde tooneel

de vorige Willems, daarna Beiling van der Koulster)

De leeuw zal edle heer ras aan uw voet zich krommen

't vermoeden was gegrond. De nood die hoog geklommen

En vreeslijk woedde in 't slot bewaag tot d'overgaaf

Jacoba triompheert, den Hoeken beul wordt slaaf.

van Kijfhoek

hij nad're

Willems geeft een teeken waarop Beiling en vd Koulster binnentreden) Willems vertrekt

Beiling

Nood en plicht geboden mij te treden in uwen eisch. God weet wat strijd ik heb gestreden

Wat weedom mij doorwoelt. daar 'k in uw handen stel

25

De sleutels van het slot door mij bewaakt.

van Kijfhoek

----- 't zo wél

'K verstrouwde zulks. De vrees kwam eind'lijk u bekruipe

Het leven is u dier' 'k erken de strijd was zwaar

Genade en vrijheid hier of dood en jammer dáár

Beiling doet een schrede achterwaarts

Van den Koulster

Mijn God! Wat wreede taal. –

Beiling

De vrees!

Van Kijfhoek

Kom fiere helden.

Gij waardt uw hertog trouw men zal uw glorie melden

's aardrijks ander eind. Kwetste U 's verwinnaarstaal

Gij draagt de zege in 't hart 't zij u genoeg. Uw staal

Rookt nog van 's vijands bloed. Ja helden waart g'in 't strijden

De nood de plicht alleen en t innigst medelijden

Niet met uzelf, - o! neen, slecht' met der manschaps lot.

Noopt'u tot d'overgaaf.

Van den Koulster

'K roem mij gelukkig thans u dapp'ren te begroeten

U 't leed gewis doorstaan zoo mogelijk te verzoeten

(Beiling ziet Kijfhoek doordringend aan)

Doch hoe! Wat wil dier blik? -----?

Beiling (met eene donderende stem)

Zwijg eervergeten Hoek

Uw schimptaal breekt ons hart Veracht uw vijand. Vloek

Zijn langen kamp. Ja vloek de dood die uit d'oestaken.

U offers bragt, de dood die vlugt den springalen

28

Die 's echtvriend komt – der beidt – schep moed mijn ziel – zeg haar –

Van Kijfhoek

Beslis maak spoed! De tijd snelt voort waartoe dit bang misbaar?

Beiling

O! breng haar de dierbre mijn innigst vaarwel

Breng haar mijn teederste groeten

O zeg haar te waken voor 't pand onzer min

En troost haar de droeve met hemelsche zin

Met hopen op zalig ontmoeten

Vaarwel – mijn vriend! ....

Van den Koulster

Nee, neen ik kan ik wil niet scheiden

Beiling

Ik smeeek u.

Van den Koulster

Beiling neen ik zou den naam ontweiden

Van vriend

Beiling

Gij heiligt dien, volbreng mijn laatste bevel

van den Koulster

Gij eischt?

van Kijfhoek

Spoed!

Beilng

Ga! –

Van den Koulster

Mijn vriend

Beiling (dringt hem naar den uitgang)

Vaarwel!

Van den Koulster (met een gesmoorde stem Beiling omarmende)

Vaar eeuwig – wel!

Zevende tooneel

Beiling van Kijfhoek

Beiling (in zich zelven gekeerd)

Johanna!

Van Kijfhoek (ter zijde)

't is haar naam – hoe schoon. Wat zaligheën

Doortintlen mij de ziel, die naam die naam alleen.

Johanna! (luid) schoon de pligt mij u den dood deet melden

Toch treft m'n bittre zmart; die tranen ja zij gelden

De vrouw die gij mint, het pand der huwlijk trouw

't ware onmensch zoo 'k die taal van 't harte wraken wou.

'k ben diep bewogen

Beiling

Gij?

Van Kijfhoek

Kon ik uw leed verzachten

't waar mij een wellust. Laas! Ik hoor ze reeds die klachten

Der diep geschokte ga! (zacht) Johanna gij zijt mijn

Geen twijfel (luid) kom mijn held stil uwe boezempijn

't is waar, op hoog bevel moest ik 't vertrouwen schenden

Waarop gij bouwdet. Toch wie zou vergeefs zich wenden

Met smeeken tot den man, den christen die in 't leed

Zijns broeders deelt, 'k schonk wis u 't leven, zoo niet d'eed

Mijn wil weerstreefde. Kom, toch hebt g'een gunst te vragen:

Zoudt gij – niet – gaarne nog – uw vrienden en uw magen

Uw gade bovenlal en 't aangebeden kind

Vóór 't sterven, wederzien, hen die gij teer bemind?

Welnu? –

Beiling

De pijnbank! Spaar mij niet.

30

Van Kijfhoek

Hoe zou 't mij lusten

U hier te kwellen? Neen. Wel moet g'in 't lot berusten

Dat u beschoren is – maar 't zij u toegestaan

Te keeren naar uw erf voor luttel tijds, welaan

Snel naar uw dierbre gade, een maand zij u gegeven.

Ter voorbereiding dan – dan keert gij om uw leven

Te ruilen voor den eed – en voor het kleine pand

Dan g'aan uw vinger draagt.....

Beiling

Scheur vrij met wreede tand

Dit bloedend hart van een. God zal mij bijstand schenken

Van Kijfhoek

Gij twijfelt aan mij reên?

Beiling

Hoe zou ik durven denken?

Van Kijfhoek

Ik zweer!

Beiling

Mijn God! Een eed, zal ik haar wederzien

De dierbre,

Van Kijfhoek

(ter zijde) Zoete wraak. Z'is in mijn magt misschien

Rust zij reeds in mijn arm nog eer zijn voet zal drukken

Het erf waar hij haar waant in trouw

Beiling

Te heemlen aan heur borst O! neem mijn dank mijn lof

Gij waardt nu ligt getrouw, schoon mij dit leiden trof. –

31

Heb dank!

Bij God! Één maand en Beiling keert hier weder

Heb dank, dank voor een gunst zoo groot. Mij gá hoe teder

Zal d'eerste omarming zijn, en dan? Geen vreeze neen

Zal mij bezielen. Thans, 'k ijl naar de dierbren heen

God loone u, voor de gunst die gij ons woudt verleenen.

Van Kijfhoek

Genoeg toef langer niet. u beidt een zoet hereên

Gij keert. Uw woord blijft borg, mij is dat woord genoeg

Doch – tot mijn smart niet, haar die uw leven vroeg

Zij zal gewis een pand een kostbaar pand mij vragen

Laat mij dien ring

Beiling

Welaan!! 't Zij naar uw welbehagen

Schoon 't noode scheiden wil van 't kostbaar eelgesteent
Mijn vaders laatst geschenk toch wil ik, daar ge meent
Dat men 't u eischen zal mijn kleenood achter laten

Van Kijfhoek

Heb dank (zacht) Zal 't heilig kleed niet baten
Dan wis dit schoon juweel dat g'als het zijne erkent

Beiling

Tot wederzien.

Van Kijfhoek

Gij keert?

Beiling

Eer zij de maand ten ent.

Einde van het tweede bedrijf

32

Derde bedrijf

Eene kamer in de woning van Beiling (De handeling valt een maand later voor dan in de vorige bedrijven.)

Eerste tooneel

Johanna en Elisabeth aan weerszijde van het tooneel gezeten met eenige vrouwelijken arbeid bezig.

Ge voort mijn Lijsbeth. Neen staak niet u lieve zangen
Zij doen mij 't harte goed Voldoe aan mijn verlangen:
Verhef uw zoete stem

Elisabeth

Ach neen gij luistert niet.
Toen ik van Cuno zong zijn liefde melde in 't lied
En in verrukking ook uit uwen blik wou lezen.
Wat gij gevoeldet, toen ontwaarde ik op uw wezen
Dien blijden glimlach niet die gij te schenken plagt
Aan zijne trouw, ik zweeg. Gij zaagt zoo droef 'k dacht
Johanna hoort mij niet en liet den cijther glippen:
Een diepe bange zucht ontgleed er aan uw lippen.
Dacht g'aan zijn droevig einde, of aan den bittre rouw
Van Machteld zijn bruid die hem verbeidde in trouw?
Of drukt u eenig leed? O! wil mij niets verheelen
Ik ben u zuster toch die in uw smarte deelen
En met u lijden wil – Gij antwoord niet. Welnu
Dan zwijg ik ook.....

Johanna

Ach! Neen; mijn lijsbeth neen weet u
Zo 't leven nog te schoon om reeds haar donkre zijde
Te kennen Gij die nog in 's lentes bloeigetijde

33

Slechts bloemen om u ziet en niets dan zoete geuren aamt
Geen lijden trof uw jeugd Geen hoop nog beschaamd
Neen schoon een sombre tint mijn voorhoofd kwam bedekken
Wartoe zou ik mijn smart uw teedre jeugd ontdekken
Ook is mijn smart slechts vrees daar mijne ziel ontsteld
Is door het vreeslijk lot mij in den droom voorspeld
Die droom – die droom! - maar neen, ik huiver bij 't herdenken

Kom Lijsbeth, kom zing voort, 'k zal u mijn aandacht schenken

Hervat uw cijther – zoo – zing mij van Machteld weer

Elisabeth

Het zij doch een beding – denk aan dien droom niet meer.

(hare cijther nemende)

F en Cuno neemt een koen besluit (*)

C wat Machteld smeeken moog

C reeds wacht des krijgers vurig ros

Sept f hij, rukt zich uit de armen los

C laatste wf Van Machteld zijne bruid

-

Hij ijlt, en draaft de slotpoord uit

Aan plicht en eed getrouw

Hij tijgt¹⁰ ten strijde op hoog bevel

En luide roept hij 't laatst vaarwel.

Aan Machteld zijne bruid

-

En zij de schoone snikt luid

En bad: "Mijn Cuno keer"

Maar vruchtloos "Cuno ach mijn dierbre vriend

Zoo roept ze hoor het droef geklag

Van Machteld uwe bruid

"

Vergeefs; niets dat zijn vaart meer stuit

Hij hoord hij ziet haar niet,

Der Noren woede ontvlamd zijn moed

Geen liefde die hem wanklen doet

Geen Machteld zijne bruid

---

¹⁰ Gaat.

34

Zij weent tot dat ze d'oogen sluit
Van 't bitter krijten moe
En hij de jongling rende voort
En dacht schoon hij het ros ook spoort
Aan Machtelts zijn bruid.

Zij wacht hem lang in 't minst geluid
Dat in heure ooren klonk.
Joeg haar naar buiten ieder keer,
En dacht ze, "ja wis keert hij weer
Tot Machteld zijne bruid.

Vergeefsich zij toefde wachtte – hij bleef uit
De dierbre keerde niet
Zij kwijnde dagen, jaren lang
En stierf als in 't eind na lijden bang
Als Cunos eeuwge bruid

-

Johanna – zuster lief alweer dat droevig staren.
'K bespeurde weer uw smart bij 't ruischen van de snaren
Verklaar mij? ....

Johanna

Ach! Ook zij – zij stierf na lijden lang
Zij Cunos schoone bruid, gij melde 't in uw zang.
En ik? Die wreede droom. dat nachtspook vol verschrikken
Nog staat hij voor mijn geest met zijne woeste blikken; -
Hij was 't – ja hij – die mij in zijne legertent
Het vreeslijk lijden gaf. Dat uur is u bekend

Toen Kijfhoeks lage min tot ontrouw mij wou nopen
En ik o wreede keus, zóó Beilings leven koopen
Of met hem sterven zou. Gij weet Elisabeth
Hoe 't onmens schandlijk mij gestrikt had in een net
Van logen, doch hoe God, op zijner heilgen beden

35

Mij redde uit dien strik van Kijfhoeks listigheden
Gij weet het, hoe de wacht die mij in 't middaguur
Bewaakte, deernis had en, steeds door Gods bestuur;
Mij melden hoe het slot zich over had gegeven
Op goed en lijfsbehoud. Hoe 't volk zich had begeven
Naar 's vijands legerplaats En Beiling met zijn vriend
Zijn van den Koulster, zaam bij Kijfhout aangediend
Daar hadden lang vertoefd Hoe Albrechts vriend verslagen
De tent was uitgetreen; En men zich af ging vragen
Wat Beilings lot zou zijn? Tot dat hij ook in 't end
In vrijheid, was getreen niet uit 's vijands overwinnaars legertent
Gij weet het: hoe de kans der vlugt mij werd geschonken
Mijn echtvriend leefde, ja bevreid. Van vreugde dronken
Nam ik een ras besluit. Vermomde mij m'in het kleed
Eens Hoekschen poorters, en ...

Elisabeth

G'ontkwaamt - God lof na 't leed
Ginds doorgestaan, hervond g'uw dierbre echtvriend weder
Gelukkig zijt ge thans. Wat drukt u dan te neder
Een droom! foei! Zusterlief, zijt blijde denk aan 't heil
Van uwen echt, aan 't wicht uw beider schat en peil
Het diep der toekomst niet zoo wijs voor u verborgen
Geen droom verdelge uw vreugd God blijft het kind verzorgen

Dat vast op hem betrouwd.

Johanna

Ik weet het Lijsbeth ja

En toch dat schriklijk beeld vervolgt mij; waar ik ga

Steeds zie ik weer dat oog van helsche vreugde gloeijen

'K voel weer dien ijzren arm mij klemmen in zijn boeijen

(als in verbijstering) Terwijl al wat ik minde ontvlugt: in nevelen gehuld

Verdwijnen z'uit mijn oog; - mijn noodgeschrei vervuld

De lucht. Mijn dierbren 'k zie ze niet. ik ben verlaten

Alleen Geheel alleen – mijn smeeken kan niet baten

Zijn magt weerstond me, en 'k zie die kloof weer

Waaruit het schrikbeeld rijst het schrikbeeld van den diep en groot dood.

36

Elisabeth

Kom tot u zelve toch, gij doet mij schier ontstellen

G' laat zuster, langer niet die schrikbre droom u kwellen.

Zeg hebt ge 't rozensnoer rond afgebeên alear gij rusten gingt

Wel vlijtig gij weet het: Satan dringt

Zo ras de woning in, waar hij door smeekgebeden,

Tot onze lieve vrouw niet krachtig wordt bestreden.

Doch thans, zijn rijk heeft uit, beangst u dus niet meer,

Uw bidden breekt zijn magt, en d'englen waken weer

Zie d'eng'len om zweven

Den slapende zacht

Die voor hij ging rusten

Aan 't heilige dacht;

-

Zij kleppen de wiekjes

Met lieflijk geruisch,
En zoet mag zij rusten
Bij 't englen gesuis

-

Zij vleijen zich neder
En lispelen zacht:
Van lieven en minnen,
In 't holst van den nacht.

-

Zij kussen de zorgen
Hem weg, en zijn geest
Schauwt heerlijke beelden,
Van Heiligen 't meest.
En zoo hij wil nad'ren
De vorst van den nacht,
Dan houden zij samen
Vol liefde de wacht,

-

En waken en bidden,
Tot d'ochtend weer rijst,
En hemel en aarde
Den dagheraut prijst.
Dan makken ze zachtkens
Met kus, en met lach
Den slapenden weder
Tot blijderen dag.

-

En keeren dan vrolijk
Naar 't hemelhof weêr
En hooren bij 't stijgen

Het lied tot haar eer

-

En lieve zuster gij, gij kent geen reën tot klagen
Steeds zweeft hij om u heen bij d'engel die uw dagen
Tot oogenblikken maakt, uw kind dat schuldloos wicht
Daar komt hij:

Tweede toneel

De vorigen. Beiling en Willem

(Beiling blijft op den achtergrond) Willem naar Johanna snellende

Moeder!

Beiling

God! Hoe treft mij dit gezicht

Johanna

Mijn jongen (zij zet zich en neemt het kind op haar schoot)

Dierbaar kind, kom zeg me waar is vader?

Willem (wijzende)...

Daar.

Johanna

Albrecht zijt g'er?

Beiling

Ja! (*ter zijde*) God! Gade en kind te gader

Verlaten (zich herstellende luid) Liefste ja! 'k zag mijn ziels vriendin

Met onzen lieven knaap (Beiling plaatst zich achter haren zetel)

Elisabeth (*in zich zelven*)

Gelukkig huisgezin (af)

Johanna

Ik dacht aan u mijn vriend, wij spraken van 't verleden
Dat schriklijk tijdstip, toen – maar neen, ik wil in het heden
Mij slechts verheugen en vergeten wat ik leed
(*zacht*) Dien droom ook – kom mijn vriend zet u ter neêr, gij weet,
Dat niets mij meer verblijd in uw blik te lezen -

38

Hoezeer gij mij bemind. Wat of mij ook deet vreezen
Uw bijzijn schenkt mij vrede en 't zaligste gevoel –
Waar zijt ge toch geweest mijn vriend? Zeg met wat doel,
Slijt g'op uw stil vertrek, zoo vele lange uren?
G'ontneemt rooft z'aan mij. Neen, dat mag zoo niet duren
Of kiest ge d'eenzaamheid, voor t bij zijn van de vrouw
Die u zoo gaarne altoos – haar bijzijn schenken zou
K wil u voortaan zoo lang niet missen

Beiling

Ach melieve
Hoe schoon is uw verwijt, hoe zoet is mij uw grieve
Johanna liefste vrouw hoe meent ge, zoude ook ik
Niet zalig – zalig zijn wanneer ik in uw blik
De reinste liefde lees. Waar zou ik liever toeven
Dan waar uw adem zweeft. Zoudt gij ze nog behoeven
De borgen mijner min. Nee, mijn Johanna, neen.
Gij weet het. Ja gewis. Nog vaster dan voorheen
Voel ik m'an u gehecht. – dat kind – die lieve jongen
Het is uw zoon - mijn zoon (ter zijde) hoe toch mijn smart bedwongen
Heur beider aanblik. God! Hoe angstig klopt mijn hart

Geen vrees, bezielt me, doch ....

Johanna

Uw wezen teekend zmart

Mijn Albrecht zeg vanwaar? Terwijl g'uw zalig noemdet

En u in ons bezit zoo gansch gelukkig roemdet

Verbleekt ge. Deert u wat? Spreek dierbre

Beiling

Niets, o! neen

Ik ben regt wel – zeer wel, een oogenblik alleen

Van vreeze bij 't bedenken .. mijn liefste dierbre gade

Dat eenmaal – eenmaal toch 't zij vroeg dan of 't zij spade.

Het bange uur zal slaan. – dat ...

Johanna

Om de heiligen wil

Wat sombre droeve toon. Mijn Albrecht neen zwijg stil

39

Die toon breekt mij het hart. Dat uur, dat uur van scheiden

Zij verre, verre nog. Gelukkig zijn wij beiden

Niet waar? Nog in de kracht des levens – en ons kind

Behoeft de zorgen nog der minnende ouders; 't bindt

Den band nog hechter saam, die ons reeds vereende

Neen, denk niet aan dat uur mijn dierbre, ach ik weende

Deez morgen reeds; een, bange droom, een zeker 'k wist niet wat

Joeg m'onrust aan, doch thans 'k heb weder moed gevat

De lieve Lijsbeth toch verjoeg die nare beelden

'k was weder blij te moed, haar zangen o! ze streelden

Mijn zinnen, maar ook gij mijn vriend verblijd u weer

Denk aan al 't goede, ons deel, ontvangen van den Heer.

Beiling zoekt gedurig zijne aandoening te bedwingen en knikt haar teder toe)

Johanna (vervolg)

En dan mijn Albrecht, ja in steê van angstig vreezen
Geef ons de toekomst reên tot blijdschap 'k had voor dezen,
Zoo 'k meende, reeds bespeurd, dat uwen trouwen vrind
Uw van den Koulster hier, in stilte werd – bemind.
'T Is Lijsbeth; ja mijn vriend, schoon zij door woord noch blikken
Verriedt wat zij gevoelt; toch is zij in de strikken
Der zoete min verward. Thans heb ik het bewijs
Der waarheid, laat mij vrij maar denk in 't paradijs
Was reeds nieuwsgierigheid mijn vriend. Welnu deez morgen
Toen 'k Lijsbeths wekken weer bespeurde ik ongeborgen
Een perkament waarop met vaste hand
De letters VDK geschreven stonden. Band
Noch lint omgaf het blad dat echter dicht gevouwen
Daar neerlag. 'K opende 't en raad wat 't gaf t aanschouwen?
Een haarlok.. ravenzwart – geen twijfel rest mij meer
Uw zuster mind den vriend en Koulster mind haar weer.
Wis zult gij mijne vreugd bij deeze ervaring delen

40

Beiling,

Voorzeker dierbre ga

Johanna

Deez liefde moet u streelen

Zij beiden u zoo dier.-

Beiling

Gewis (*ter zijde*) wreede strijd

Mijn God, zij spreekt van vreugd van schooner blijden tijd

Terwijl mijn kloppend hart den boezem dreigt 't ontspringen

En ik bij 't nadrend uur mijn tranen moet bedwingen

Johanna

Wat blijdschap in 't verschiet dat schoon dat edel paar

O 'k zie ze reeds gekniel'd voor 't heilig echt altaar;

Ik zie ze reeds omkranst met lovens en met bloemen,

'k hoor Koulster u reeds broer en *mij* al zuster noemen.

Wat zoete, reine vreugd, bij boert en jokkerij

Wat vrienden aan den disch bij 't heuglijk bruids getij

Maar hoe – wat deert u toch? Al weer dat droevig staren.

Verklaar mij .....

Beiling

Niets (*ter zijde*) O! God! En 'k moet mij toch verklaren

(*luid*) Johanna ziet gij ginds dien torenspits – welaan

Zij wijst naar boven, naar den Hemel, 't einde der baan

Zoo glibberig, waar de voet zoo dikwerf uitgegleden

Den wandlaar dreigt ten val. Dáár is de strijd volstreden

De bittre strijd op aard. Wij reizen saam daarheen

Mijn gade, en bidden God: dat Hij ook onze schreen

Voor struik'len hoed, en wij, hoe wij zouden wij dan niet waken

Wanneer een afgrond gaapt. Mijn dierbre, zie wij spraken

Zoo vaak van 't eeuwig heil dat ons daarboven wacht

En baden Gode om steun bij d'aardschen loopbaan kracht

Om moedig voort te treen op 't pad ons aangewezen

Die torenspits mijn gâ zij wijst naar boven vreezen
Neen wanklen wij dan niets, wanneer die klove dreigt
Het duiden waar den dood, Aan met terug gedeinst wee hem die nederzeigt
Voorruit! Geen aarzelen neen, geen laf geen angstig wijfelen
Het oog naar boven – voort. Aan Godes hulp niet twijfelen
De sprong, gedaan, met moed, hoe schik verwekkend weid
Aan d'overzijde wacht ons rust en zaligheid

Johanna

Mijn vriend wat moet dat beeld dat sombre beeld mij melden
Ik beef mijns ondanks. Ja uw woorden, zie z'ontstelden
mijn ziel ..... wat toch..?

Beiling (ter zijde)

Weerhoudt m'u bijstand niet o heer
(luid plechtig) Johanna – aan mijn voet, daar, grijnst – dien afgrond
(terzijde als verpletterd) Meer
Meer, kan ik niet.

Johanna

Wat blik! Mijn vriend kom tot u zelve
Wie kwam die klove dan aan uwe voeten delven?
O! God wat bange vrees, - zoo eens ijhoofdigheid
Zijn helder hoofd befloend had ..?

Beiling

Ijdele vrees! Bereidt
U aangebeden dierbre vrouw mijn dierbre gemalinne
Die 'k meer dan wezen mag die 'k boven alles minne
Bereidt u biddend vóór Bereidt in 'Heeren wil
Zoo zouwe u treffe O! zwijg dan Gode nedrig stil.

Johanna

Maar 'k bid u Beiling spreek o! zeg mij welk lijden,
Wat bittre zielentijd uw gade heeft te strijden

42

Verberg mij niets, o neen ik bid u dierbre 'k smeeek
Wat afgrond grijnst u aan spreek Beiling – 'k bid u spreek

Beiling (met schijnbare kalmte na eenig stilzwijgen)

Zeg kent ge mijn dierbre de togten der aard

De togten van 't schuldige hart.

Zeg kent die ééne die ééne vooral

Die juicht in zijns naasten zijns evenmensch val

De wraakzucht – die juicht bij de smart?

Gij kent haar bij name niet waar maar ge kent

Niet de gruwelen die zij zich verstout

Zij huwt zich aan meineed, en loert op den moord.

Zij jubelt daar ze echtheid en vrede verstoord

Zij lacht waar men weeklaagt en rouwt

Die wraak ja zij woont ook in 't Hollandsch hart

Helaas! Ja ook hier zwaait ze haar staf

Wee hem die haar treft maar ook wee die z'ontvlucht

Die trouwloos lafhartig voor t streven beducht.

De mensch vreest, maar niet 's Heeren straf.

Mijn woord – mijn duren plicht Johanna, roept mij heden

Naar 't oord – waar God gebied, dat ik mijn laatste schreden

Zal henen rigten – 'k moet

Johanna

Gerechten Moeder Gods

Wat wilt ge? Zijt ge krank, is 't waanzin! Spreek en los
Mij 't vreeslijk raadsel op – dat mij dreigt te verpletten

Beiling

Bedaar geschokte ziel, zijt moedig, vlied de netten.

43

Die eigenbaat of aarde of liefde u spannen wil
Denk aan die overzij der klove, en lieve stil
Uw bittere boezempijn. wilt gij voor d'aard bewaren
Wat g'eeuwig missen zult. Neen, neen! Hoe ook gevaren
Hier dreigen – moedig voort. 't Is kort slechts hier beneên
Het minnend zamenzijn, bij dat – der eeuwig heên.

Johanna (langzaam als wezenloos)

Ha! Ik versta dus wel. gij gaat uw leven stellen –
In handen van een beul, zij zullen 't leven vellen.
Eens vijands en waartoe, waartoe dat gruwzaam spel

(zij blijft hem strak aanstaaren)

Beiling

Om 't woord gestand te doen, ja d'eed voor God ontstel
Toch niet te zeer.

Toen ik de zwakke muren
Van 't slot door mij verdedigd
In 's vijands handen stelde
Toen eischte 's Hoekschen veldheer
In naam van zijn gravinne
Mijn leven, dierbre gade
Die eisch joeg mij een huivering

Een rilling door de leden.
Ik dacht aan u mijn liefste
Aan Willem onzen jongen
Aan onze lieve zuster.
En ik smeekte God in stilte
Uw eenmaal nog 't omhelzen
En zie Gods vaderliefde
Schonk uitkomst in mijn wanhoop
Van Kijfhoeks ijskoud harte
Scheen eensklaps diep bewijs,
"ga sprak hij naar uw dierbren
Een maand zij u gegeven.
Stel orde op uw zaken.
En keer dan om uwe eeden
Hier met den dood te lossen.

44

Ik ijldde op de kooltjes
Der zoete hoop gedreven,
Naar onze lieve woning
Om schoon dan luttel dagen
Nog aan uw zij te leven.

Mijn ga die tijd is thans verstreken
Nog eens mijn woord mijn plicht gebied den bond te breken
Die mij hier bind. Ik keer

Johanna

Hoe! Naar den onverlaat
Die u – trotsch recht en wet naar 't dierbaar leven staat
Naar 't monster die ook mij de schoonste kroon wou rooven

Wiens togten lager zijn dan wraakzucht....

Ik meldd' u niet, mijn ega
Waartoe zou 'k u bedroeven
Het lijden waar zijn snoodheid
Mij schriklijk mee bedreigde.-
Ik meldd' u niet mijn Albrecht
Hoe mijne ziel vol smarte,
Beducht voor 't dierbaar leven
Dat u op 't slot bedreigde,
Een kloek besluit ging nemen.-
Ik meldd' u niet: hoe 'k heimlijk
In 's vijands kamp geslopen,
Vermomd in monnikskeeren,
U veste dacht te nad'ren
Om, moest ge strijdend sterven,
Den dood met u te deelen. –
Hoe ik: in 't grimmig duister
Des vijands wacht genadert,
Ontdekt werd en gevangen,
Naar Kijfhoeks tent gevoerd werd
En mij aldra deet kennen
Als Beilings trouwe gade.

45

Hoe: toen zijn tong vol logen,
Mij eindelijk diets ging maken:
Dat gij reeds zijn gevang'ne
Den dood waart reeds prijs gegeven
Ten zij 'k wel bij 't herdenken
Mij 't leven naar 't voorhoofd stijgen –
Ten zij, ik in zijn armen,

Uw leven wilde koopen.
Ik bad den Heer om krachten,
En 't denkbeeld schonk mij sterkte.
Tot zulk een prijs zou Beiling
Zijn aanzijn nooit begeeren.-
't beraad, werd mij geschonken;
Eer 'd avondzon zou zinken
Gedaald zijn in het westen;
Moest ik mijn antwoord geven,
God wou ons beiden sparen.
Mijn wachter medelijdend,
Kwam mij uw vrijheid melden.
Vrij waart ge heen getogen
God lof! Des poorters harte,
Bewogen met mijn tranen,
Deet mij den voorslag hooren
In zijn gewaad, 't ontvlugten.
'K ontkwam en vond u weder
Om nimmer weer te scheiden.-
Neen, ik meldde u niets mijn Albrecht,
Van al die bange stonden.
'K wilde u het leed verzwijgen
Dat mij om u moest treffen.

Beiling

Mag ik gelooven
Wat gij mij doet verstaan? O! gruwel en dat pand
Dat hij mij vroeg, dien ring dat kleinood van mijn' hand

Johanna

En aan dat mensch gaat gij, uw leven dier' verkoopen
God wil, God eischt dit niet. Blijf dierbre blijf-..

Beiling

Laat af
doe mij niet wank'len nee Het leven waar mijn graf

Johanna

Mijn egá bij ons heil bij d'eed aan mij gezworen.
Bij 't kind, dat lieve kind, uit onzen echt geboren.
Bij God! Bij al wat dier en lief was op aard
Verlaat verlaat mij niet

Beiling

Johanna zijt bedaard.
Ik moet. O! God ik moet

Johanna (als in razernij)

Neen, neen, ik wil niet scheiden
Vertrap, verpletter mij laat mij ter slagbank leiden
Veracht, vernietig mij maar van u scheiden neen

Beiling (ter zijde in hevige aandoening)

Zij ijlst de dierbre.

Johanna

Zie ach! Zie mijn bang gewis.
Ik schrei, ik bid, ik smeek, God is het droom of waarheid?
Zeg dat ge mij bemind, schenk aan mijn brein haar klaarheid

Terug . – gij mint mij is 't zoo niet gij blijft mijn steun en staf
Geheel mijn leven lang. O! antwoord dan .....

47

Beiling

Ik gaf

U Godes wil mijn duren pligt te kennen

(ter zijde) Ach! Scheur u los mijn ziel, gij leerdet reeds gewennen

Aan 't uur u thans bereid! *(luid)* Mijn gâ waarwel – vaarwel

Johanna

O! God hoe kil en koud word alles in mij

Beiling

Stil

U in Gods vaderhoede; ik moet; ik moet vertrekken.

Johanna

Kan dan mijn angst, mijn smart, geen mededogen wekken

Mij mij verlaten; neen – voor altoos, - 't is een droom.

Mijn hoofd mijn arrem hoofd,! –

Beiling

Geliefde o, 'k smEEK betoon

Uw smart. – God eischt, nog eens, vaarwel mijn pigt gebied.

Ontrouwe. – Dierbre vriend, wat spreek ik

U, mij, niet, noch ons kind. waartoe, zoudt g'een verrader

U woord gestand doen. Gij, die echtgenoot en vader

Ons meer dan dierbaar, zijt. Breek vrij uw vijand 't woord

Maar doe den eed gestand bij 't echt altaar gehoord

Leef leef voor gade en kind. –

Beiling (met vastberadenheid ter zijde)

Wilt heil'gen mij bewaken

Steun m'in deez harde strijd.

(luid) U zal geen onheil naken.

De heemlen waken nog. 'K zal bidden bij den Heer.

Voor u mijn eenge liefde op aard, maar neen begeer

Geen laagheid van den man den krijgsman, wien geweten

Luid luide doemen zou bij 't schandlijk woord verzmeten

48

Leef wel voor 't laatst vaarwel! –

Johanna (bezwijmelende

Help! Heilgen 'k sterf

Beiling (op haar toeschietende en in zijne armen opvangende

Mijn gâ

Schep moed, herstel u, toon u moedig volg mij na

Ook mij kost 't scheiden meer dan u de mond kan melden.

'K verzekerde uw bestaan. Die dagen o ze snelden

Zoo ras daarheen, ik ga, ik moet waar God gebied.

Johanna! moeder Gods! Zij hoord, zij ziet mij niet

Vaarwel vaar eeuwig wel! (hij drukt een kus op haar voorhoofd) (en knielt bij den zetel neder)

God waak voor mijn beminde

En gun: dat ik én haar én 't kind bij u hervinde

(een laatste omhelzing terwijl hij eilings vertrekt treden Elisabeth en Willem hem tegemoet, de gordein valt

Einde van het derde bedrijf

Vierde bedrijf

(eene opene plaats buiten de stad Schoonhoven, men Ziet eene molen en geheel in 't verschiet de stad
Gedurende het eerste tooneel is het genoegzaam donker

Bij het tweede tooneel ziet men de maan langzaam Verrijzen. Men hoord bij het opgaan van de
gordijn

De donder rommelen terwijl enkele malen de bliksem

Het tooneel verlicht)

Eerste tooneel

Van Kijfhoek komt in een mantel gewikkeld

Op het tooneel gevolgd door een doodgraver Met eene lantaarn en spade

Van Kijfhoek (tegen den doodgraver) (naar de regter terzijde wijzende

Ginds bij dat wilgenhout. ga daar mijn last volvoeren.

(de doodgraver zet den lantaarn aan de zijde van het tooneel, buigt zich, en vertrekt)

Na eenig zwijgen

Wat pijnlijk angstgevoel komt toch mijn ziel beroeren!

Bij 't nad'ren van dien stond? Ik beef. - doch met dat uur

Verdwijnd ook mijne smart Ja! dan zal 't schriklijk vuur

Dat mij een maand verteerde en ongehoord deet lijden

Gebluscht zijn. O! last dag O! dag van zoet verblijden;

De vijand, d'onverlaat die wij bestrijden dorst

In 't graf, en zijne gade aan mijne gloende borst

Sta! 'K zal dan toch in 't einde volkomen zegepralen.

Niets zal er aan mijn wraak; niets aan de vreugde falen.

Die mij de min voorspeld. Neen dan ontkomt ge niets

Aan Kijfhoeks macht; Mevrouw – weet dat hij niets ontzien

50

Geen aardsche of hooger macht zal dan ter hulpe snellen

Aan mij de macht alleen

(de donder rolde)

(Van Kijfhoek doet eenige schreden naar de andere zijde van het tooneel)

Hoe? Voelde ik mij ontstellen?

Hoe? Ben ik dan bevreesd? Ik Kijfhoek, ik? O! neen,

Aan mij de zegepraal *(als zich vermannende met forsche stem)*

Aan mij de magt alleen

(het bliksemt een enkele kere

Donderslag doet zich hooren)

(Na eenig zwijgen)

't is koud en vochtig – hu! de nachtwind doet mij rillen

'K ben wél gedekt, en toch, ik voel mijn leden trillen

't is eenzaam hier – en ook dat wachten valt zoo lang.

Ginds, 't delven van een graf. – des nachtuils droev' gezang

't wekt saam een naar gevoel. –

Op blijder tijdstip kom zett' ik, mijne zinnen

ja! dat zalig uur van minnen

Zal delgen ook deez stond uit mijn herinnering

De heugnis van het uur toen – vreeze – mij beving

Is 't 'n vreezen? Neen – maar toch .....

Wat hoor ik? Is 't een zucht?

Wat lafheid. 'K sidder – ja en dat bij 't minst gerucht

Doch – luister, ja! op nieuw – 'k hoor ook een klagend momp'len

Zou Kabeljauwsche list mij hier kwaam overromp'len

Doch – neen. 't Is bidden – ja! 'k hoor duid'lijk nu de stem.

Tweede tooneel

Van Kijfhoek, Barends (als monnik komt langzaam van den achtergrond

Ter linkerzijde en spreekt in zich zelven)

Maria wees gegroet gezegend zijt g' in Hem

51

Dien g'onder 't harte droegt. Gebenedijde moeder

(hij mompelt voort)

Van Kijfhoek (ter zijde)

Een biddend kloosterling. Een Augustijner Broeder

Hier in dit eenzaam uur.

(op Barends toetredende) Eerwaardste zeg waarheen

Rigt g'in deez donkere nacht al biddende uwe schreen?

Barends / van Kijfhoek aanziende)

Naar d'eeuwigheid. Mijn zoon.

Van Kijfhoek

Een verre reis eerwaarde

Barends

Vaak ligt er een schreê slechts tusschen haar en d'aarde

Van Kijfhoek (ter zijde)

Het bijzijn van een mensch doet mijnen moed herleven

(ziende dat de monnik wil vertrekken)

Ik bid u toef nog wat.

Barends

Waartoe?

Van Kijfhoek

Wil mij vergeven

Zoo 'k u in 't bidden stoor. Doch los mij 't raadsel op.

Wartoe g'in nachtlijk uur al biddend omdoolt.

Barends

..... klop

Klop aan de hemelpoort, wilt gij er binnen treden

Waak, bid, vast, boet en delg uw schulden; richt uw schreden.

Naar 's Heeren hof alleen. Ziedaar mijn antwoord. Doch

Gij die mij vraagt en gij wat voert u herwaarts toch.

Gij zoon der aarde, wat, wat zoekt gij hier in 't duister?

... hier en stil geen vriendlijk beekje ruister

52

Geen maanlicht blonk er nog toen k'op deez plek u vond.

Wat lokte u herwaarts spreek 't is eenzaam hier in 't rond.

Van Kijfhoek

Vermeete raakt het u .....

(zich bezinnende half spottend) Vergeving heilge vader.

Barends

Ik heilig! Mogt het zijn – Een kaïn één – twee nader

En luister wat mij jaagt....., en voortzweept dag en nacht

Wat mij staag bidden doet en uitlokt klacht bij klacht:

Als krijgsman kloek en stout

Hielp ik de veste bewaken

Die ons was toevertrouwd

Dra ging het het tijdstip naken

Dat honger en gebrek

Bij uitgeputte krachten

Ons in dat klein bestek

Naar uitkomst deden zachten.

Toen kwam des satans raad

Mij listig 't hart beroeren

Mij nopen tot een daad

Die 'k huivrend ging volvoeren.

Ik stal des makkers brood

En schaamrood bij 't ontdekken

Ontkende ik en besloot

Met doodslag en zie de vlekken

Des bloede, zij kleven nog

Aan mijne ziel, maar

Door bede en boete toch wijken

Opdat die ziel zal prijken

Nog weer in dat oord,

Waar voor de zwaarste zonden

53

Voor wangunst nijd ja moord

Vergeving wordt gevonden.

Zie, zoon der aard geen vreê kan d'aard den moorden schenken

Een boetend leven slechts geeft hem de rust te bedenken

Der dingen Gods alleen geneest zijn kranke ziel

Wel hem die grijpt den staf voor dat hij nederviel.

Van Kijfhoek (ter zijde)

Ellendig zot gesnap (luid eenigzins spottend) Ik dank u brave monnik

Bid, 'k raad u, dapper voort. K zou gaarne u helpen, kon ik

U ziel bevrijden. Gâ 'k weerhoude u thans niet meer

Van 't heilig werk doch wacht – verlangt g'uw God of heer

Een welgeval'ge daad te brengen, u ten zegen.
Ontwijk dit oord dan niet, doorkruis de naaste wegen.
Ligt dat een stervende uw gebeden hier behoeft.
Ligt redt g' ook zijne ziel, zoo gij uw kunst beproefd
Ga thans eerwaarde heer,

Barends (ter zijde)

Wat zal de nacht hier schouwen?
Ik vrees. – doch neen de heer zal 's boozen arm weer houwen
(luid) 'k voldoe aan uw begeert. Hoe vreemd het mij ook schijn
'K zal biddend bij deez werf tot uw beschikking zijn
Maar weet wat ook de nacht verbergt voor zemschen oogen.
't Is klaarheid toch bij hem die zeteld in den hoogen
Maria wees gegroet (hij vertrekt voort mompelend)

Derde tooneel

Van Kijfhoek (alleen)
onnooz'le blind geloof.
Zweept, zweept u rustloos voort; voor vreugde en rede doop
Jaagt gij beklagenswaard naar ijde hersen schimmen

54

En denkt, met kranken geest, tot hooger heil te klimmen
Dan d'aarde u geven kan. Het zij leef in die hoop.
Zoo z'u verkwikken kan tot dat de dood, den knoop
Die u aan 't leven hecht, op 't wreedste komt 't ontbinden
En 's aardrijks ongediert uw aanzijn komt verslinden
Ha! Dom onnozel volk zmoor, in uw zoeten waan.
Ik kies de vreugd, zoo lang 'k zal rekken dit bestaan

(hij wandelt het tooneel op en neder)

Het onweer is voorbij. de maan is reeds verzezen
Dra zal mijn zegepraal mijn wraak volkomen wezen.
Dra zal de dwaas die 'k eens de vrijheid roek'loos gaf
Onwetende dat zij ga' m'ontvlugte: het graf
Zijn trouw betalen. ha! 'k hoor reeds de bende nad'ren
'K voel mij weer gans gesterkt Het bloed kookt mij in d'adren
Daar komen zij – ha! Zie den held, het hoofd ter aard.
Kloek treed hij voorwaarts Ei! Maakte u geen dood vervaart
Toch zal een open graf uw driesten moed betoemen
'k hou mij ter zijde thans.

Vierde tooneel

(de vorige – Beiling, door een Hoeksche poorter begeleid met Willems benevers Barends, aan Beilings
regter zijden) het wordt telkens lichter

Willems

Wij zijn ter plaatse gekomen
Waar 't regt haar eisch begeert.

Beiling

Het regt ...

Willems (een geschrift tevoorschijn halende

... zwijg stil en hoor
Wat lot de landsgravin den muiteling beschoor

55

Die haar gezag vertrad haar heerschappij wilde fnuiken
En zoo strijd' eer en pligt de wapens dorst misbruiken

(hij leest)

Jacoba wil den dood der drieste muitelingen

Jacoba zweert den dood aan 't haar bestrijdend rot
Den dood aan hem die haar den scepter wil ontwringen
Den dood aan hem die met heur kroon en regten spot
Schoonhovens slotvoogd

Barends

Hoe?!

Willems

Die Hollands grond ontwijden
En haar bevleken dorst met eedel Hollands bloed
Die tegen s lands gravin zijn wettig hoofd dorst strijden
Zij eischt dat hij die daad met stervend lijden boet.
Het regt misgunt hem d'eer, als man van eer te sneven
Het zwaard ja zelfs de paal waar een te eedle straf
Jacoba wil dat hij, dat Beiling derve 't leven
Voor ontrouw hoogverraad; in pas gedolven graf

(Beiling tracht zijne ontroering te verbergen)

Barends

Wat hoor ik moeder Gods (*tot Beiling*) mijn redder, vriend en heer.

58

Van Kijfhoek

Welnu

Beiling

'K zag straks voor 't laatst de zon die vele malen
M'een blijde bode was in 't gloeiend purper dalen
Voor 't laatst zag ik heur gloed weerspieglen in den stroom
Zich wieglen op het golfje en kussen d'overzoom.

Wat beelden van 't voorleên
Wat tal van zaligheên,
Wat blijde schoone dagen,
Bragt zij mij voor den geest;
Wat is ze schoon geweest,
In haren gulden wagen.

Die lieve zon. –

-

Wat beelden van 't voorleên!
O! wat dartle zorgloos heên
Doorwoelden kinderharte
Als t dagend westenrood.
Weer vreugde en leven boodt
Geen schaduw zelfs der smarte.
Die lieve zon!

-

Wat beelden van het voorleên
Dat hemelsch zoet geweest
Dat nooit gekent verlangen
Dat waar dan toen d'avond stond
Meer dan
Mij zalig vond
De min m'aan 't hart mogt prangen
O! lieve zon!

-

Dat beelden van 't voorleên
Nee, schoonen morgen, neen
Heeft nooit voor mij geblonken
Dan, toen de blijde mond
Daar juicht in d'uchten stond
God heeft m'een zoon geschonken

Die lieve zon

59

Wat beelden van t voorleen

Ook smarte en tegenheen,

Ook tal van donkre dagen

Bragt zij mij voor den geest

Vaak is z' droev' geweest

Dat ik om licht moest vragen

-

Straks daalde ze neder

En 'k zie ze niet meer

Nooit zie ik haar weder verrijzen.

Haar loop was volbragt

En ze wekt mij niet meer

Om mij op Gods schepping te wijzen

-

Vaarwel, vaar eeuwig wel, mijn dierbren treur niet langer

Zoo 'k langer toefde en peins werd nog het afscheid banger

Vaar wel, vaar eeuwig wel. wij zien elkander weer.

(tot van Kijfhoek)

Ik ga ter slagplaats, doch ook u gestrenge heer

Breng ik een trouw vaarwel (op het hart wijzende) hier woont geen haat of boosheid

'K vergeef u als soldaat Jacobas trouweloosheid

Gij doet u pligt slechts één, één bede rest mij nog.

Zij geldt, uw heil, niet 't mijne. O spaar uw ziele toch

Beef als de zonde u vleidt sterf, sterf de zonden af

O! rijk m'uw hand en hoor de stem die roept uit 't graf.

Van Kijfhoek (laat zich de hand vatten)

Genoeg. (ter zijde) zwijg kloppend hart.

Beiling

Mijn ziel is vol ruste
'k volbragt hier mijn pligt
'k aanschouw reeds der heilgen gewemel
Mijn oog ik vol hope
Naar boven gerigt
D'aarde ontsluit zich den hemel

62

Vlugt, vlugt, mijn dierbre, vlugt men wil uw bloed vergieten.

Kom aan mijn bonzend hart – hier zijt ge veilig – kom

'K verborg u voor dat oog waar wraak en moord in gloort

Gij aarzelt nog (vleijend) – kom ras! Zie, zie (op Willems wijzende) daar staat den snoodaart

Kom in mijn armen, zie, hij siddert reeds den bloodaart

(Gedurenden Johanna's alleen spraak heeft van Kijfhoek ? oog zoeken te ontwijken)

Van Kijfhoek (zacht)

Johanna

Johanna (verrast opziende)

Ha! Hij roept...

Van kijfhoek (haar zacht naderend)

Johanna 'k heb u weer

Johanna (zonder van Kijfhoek aan te zien)

(maakt eene afwerende beweging naar Willems)

Vlugt dan mijn Beiling, vlugt – hij loert op bloed en eer;

Uw bloed, mijn eer. Nu kan, nu mag hij ons niet nad'ren

De heiligen staan ons bij, al brult hem 't bloed in d'ad'ren

Weg statan weg ...

Van Kijfhoek (ter zijde)

Triumph? Haar waanzin kroont mijn wensch

(luid) Hier ben ik liefste

(Johanna vertrouwend omziende doch van lieverlede zich bezinnende)

Gij-? Gij-? Ha ik ken uw mensch –

Van Kijfhoek

Wat waanzin grijpt u aan mijn inigst aangebeed'ne

Johanna

't verleedne – ja! het dreigt, als 't woedend golf geklots

Het wrak te plettren dreigt op donder mijdbre rots

Ook mijn vernietiging – 't verleedne wreeder spoken

Hoe zijt ge hier bijeen – komt gij mij saam bestoken

Nog eens weg .. weg..

Van Kijfhoek

Bedaar Johanna zie mij aan.

63

Ben ik uw Beiling niet – uw hulp en steun voortaan

Ruk dan de blinddoek weg die d'oogen 't licht ontzeide

Kom smaak de zoete vreugd schoon 't lot een weil ons scheidde

Thans zijn we weer hereënd

Johanna heeft hem eenige oogenblikken angstig – wantrouwend aangezien. zij doet eene schrede voorwaarts het aangezicht met de handen bedekkend)

Ben ik krankzinnig? Haar

Om aller heilen wil – help help me ik kan niet meer....

(zij blijft in dezelfde houding roerloos staan. Van Kijfhoek haar weder op zijde tredende)

Herken mij dan.

Johanna (ontdekt zich het aangezicht en ziet hem weder doordringend aan, Na eene kleine pauze)

Ja wis 'k herken u thans..

'k herken u monster. U die 't reinste bloed niet spaarde

Ter koeling uwer wraak tot vuiger eind misschien

Die juicht de gade weeuw en 't kindje wees te zien.

'K herken u en gij durft u driest mijn ega noemen

Dat ik hem vloek de beul; de rover van mijn heil.

Dat ik hem vloek ....

Van Kijfhoek

Mevrouw 'k raad overal

U niet; die vloek ja in stiller oogenblikken

U zmartes oordeel zeld' kon ik het lot herschikken

Waar hooger magt gebod. Vertrouw mijn medelij

K zal u beschermen met g'een helper aan uw zij

Zoo spreek, zoo eisch, beveel, 'k val neder voor uw voeten

Uw slaaf te zijn mevrouw u 't lijden te verzoeten

Dat u mijns ondanks trof: dat is mijn teerste wensch.

64

Nog eens gebied en 'k eil....

Johanna

Zoo vlugt dan schriklijk mensch

Van hier dan zoo geen laag ontwerp u rouw doch huich'len,

Weg, weg dan uit mijn oog. Zoo gij 't niet wilt beguischlen
Laat m'in mijn zmart alleen. – weg.....

Van Kijfhoek

Nooit in eeuwigheid
Niet vruchtloos werd dit uur van weerzien mij bereid.
Johanna kies – of mij – of

Johanna

Hoe? Den dood. Getrouwe
'K herken u

Van Kijfhoek

Den dood, neen schoone vrouwe
'k ben engel of tyran – mij – of uw leven lang
Een kerker zwart als 't graf koud als de nacht, ja wrang,
Wrang zal de vrucht dan zijn die gij u zelve zult plukken

(rondziende)

Thans zijt gij in mijn magt niet kan m'u meer ontrukken
(hij wil haar omvatten. Johanna stoot hem van zich af)

Johanna (met fierheid)

Mijn gade een graf in d'aard – mij boven d'aarde een graf.

65

Achtste en laatste tooneel

De vorigen Van den Koulster met eenige poorters. Sabel met ontbloot zwaard in handen. Hij treedt
Verhaast op het tooneel en hoord de laatste woorden van Johanna

Dood! Heilgen 't is te laat (Johanna ziende)

Zij hier.

(op van Kijfhoek toetredende)

Ellendige laat af.

Van Kijfhoek

Verraad!

Johanna

Gerechte God! Zij valt in onmagt twee van vd Koulster soldaten ondersteunen haar

Van den Koulster

Verachten! Zie de zaalgen heemlen

Zij sidderen, de hel zij juicht om uw bestaan

Nu juichen d'englen weer, ik zie ze vrolijk weemelen

Z'onderdrukte satans magt een offer diep begaan

Verachten God regeert.

Krom tegen hem uw nekken.

Kamp tegen 't heigenheir.

Strijd tot uw arm verstrijkt:

Eens zal een 't bazijngeschal u bange huivering wekken

De stem van God, die Heer, van weeuw en wereld blijft.

Einde van het laatste bedrijf

Te samen

1380 regels

Met de 40 weggelatene 1420

Schilderij van Jan Hendrik van de LKaar uit 1847 over het afscheid van Beiling van zijn vrouw en kind uit 1847:

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 17 april 2024.